

n. pr. Časi slast serce napaja, časi jok pelini spet. — Zdaj me trese mraz, zdaj spet vročina kuha.

b) nekaj — nekaj, nekoliko — nekoliko in tuji deloma — deloma (= lat. partim — partim, nemšk. theils — theils) versté izreke po načinu, n. p. Lama je nekoliko kozi podobna, nekoliko pa je podobna kameli. — Nekaj v blagu, nekaj v denarjih (theils in Waren, theils im Gelde) itd.

U. Pa se mnogi ogibajo pisanja: eni — eni, in raji pišejo: neki — neki.

T. Vsem tistim velja, kar piše verli učitelj v 3. l. o besedi eden (quidam) in pred imeni en, a, o: „Te besedice se pa pisatelji sedanjega časa močno ogibljejo in bolj bojé, kakor pošasti, kajti mislijo nemškovati, kedar rekó: En človek me je iskal, rajše rekó: Neki človek me je iskal (neki, adverb. etwa). Res da se moramo nemškoovanja ogibovati, ali ko bi v drugih rečeh še gerje ne nemškovali, smeli bi zares biti ponosni“.

Podučno berilo za mladost.

XI.

L j u d j e.

Pred kakimi 6000 leti sta bila samo dva človeka, Adam in Eva, na zemlji; zdaj pa že šteje zemlja več ko 1100 milijonov prebivavcev. Človek je edina božja stvar, ki lahko živi na vsakem kraju na zemlji. Pervi ljudje so govorili samo en jezik; potem pa so se začeli mnogi, različni jeziki, ki jih je zdaj že do 860. Ravno tako so ljudje tudi različnih ver. Večidel ljudi spozná, veruje in moli višje bitje, enega Boga; taki so kristijani (t. j. katoličani, protestantje, greki, armenci i. t. d.), judje in mahomedanci. Potem pa so še tudi ajdje, t. j. taki, ki verujejo in molijo več bogov. Nekteri iz med ajdov časté po božje solnce, mesec, zvezde, ogenj, živali, drevesa, narejene podobe i. t. d. Taki ljudje so zelo nesrečni. Ljudje živé združeni. Naj perva družba je domača, t. j. starši otroci in rodovinci; več družb vkup je srenja; vse srenje ene ali več dežel, ki imajo enega vladarja in postave, se imenuje država. Poglavar in rednik v družini je oče, v srenji župan, v državi cesar, kralj, vojvoda, knez i. t. d. Divji ljudje ali

divjaki živé po gojzdih, po skalovji, v votlih drevesih, pa tudi v kočah, in se živé z mesom divjih živali ali rib; zato ne znajo drugega delati kakor loviti in ropati. Omikani ljudje pa živé v hišah po vaseh, terjih in mestih, in se živé s poljem, rokodelstvom, obertnijo, kupčijo in z umetnijami. Zavoljo tega so tudi mnogi stanovi. Poglavar v deržavi in njegoví namestniki in bližnji služabniki so gospóda. Duhovni gospodje in učeniki, ki ljudstvo in mladost podučujejo, pa tudi učeni možje, ki se pečajo z umetnijami in vednostmi, so učeništvo. Vojaki in vsi, ki varujejo, da je v deržavi mir in da je kak sovražnik ne napade, so vojaštvo. Kmetje, rokodelci in obertniki, ki pridelujejo živež, ter skerbé za hrano, obleko, stanovanje i. t. d., imenujejo se redivni stan. Vsaki stan je potreben in vsakega moramo spoštovati. Ljubi mladenči in deklice, učite se pridno in na tanko, kar se učite, da se bote za svoj odločeni stan dobro izurili, da bote dobri gospodarji, srenjčani, deržavljeni in pred vsem pa dobri kristijani!

Življenje v podobah.

Ni skorej reči na svetu, ktera bi toliko pomenov imela, da se lahko toliko drugim stvarem primerja, kakor življenje ali „neumerjoča duša sklenjena s telesom“. Veliko se je že pisalo o tem in vsakdo je življenje popisoval drugače. V kratkem hočem tu opomniti in razložiti nekoliko bolj navadnih primer in podob. Dá se življenje primeriti prvič sanjam (ali snu). Človek počiva v spanji, duh pa se sprehaja po livadah neznanih in vmišljenih svetov. Sanja se mu, kako se mu dobro godí, kako zmiraj v časti napredva, kako se mu vklanajo; ne vidi pa v svoji mogočnosti nevošljivosti, ktera ga spodkopuje in ravno, ko ima na zadnjo stopnjo popolnamosti stopiti, se spodtakne in tu vidi svojega naj večjega prijatla, ki se mu posmehuje in ga zaničuje. Zgrabi ga jeza, v prah misli podreti sovražnika, kar vidi, da so mu perute postrizene, da mu je oblast odvzeta. Tiha tuga se vname v njem in misli si življenje končati, kar se prebudi. Vse vmišljevano časti in neznane kraljestva zginejo spred njegovih očí. — Tako hrepení marsikdo v svojem življenji vedno le po časnih časteh, in ne pomisli, da pride čas, ko bo vse minulo. Le malo skerbi tukaj za lepo in mirno življenje, in poteguje se večidel za veše zemeljske sreče.

divjaki živé po gojzdih, po skalovji, v votlih drevesih, pa tudi v kočah, in se živé z mesom divjih živali ali rib; zato ne znajo drugega delati kakor loviti in ropati. Omikani ljudje pa živé v hišah po vaseh, terjih in mestih, in se živé s poljem, rokodelstvom, obertnijo, kupčijo in z umetnijami. Zavoljo tega so tudi mnogi stanovi. Poglavar v deržavi in njegoví namestniki in bližnji služabniki so gospóda. Duhovni gospodje in učeniki, ki ljudstvo in mladost podučujejo, pa tudi učeni možje, ki se pečajo z umetnijami in vednostmi, so učeništvo. Vojaki in vsi, ki varujejo, da je v deržavi mir in da je kak sovražnik ne napade, so vojaštvo. Kmetje, rokodelci in obertniki, ki pridelujejo živež, ter skerbé za hrano, obleko, stanovanje i. t. d., imenujejo se redivni stan. Vsaki stan je potreben in vsakega moramo spoštovati. Ljubi mladenči in deklice, učite se pridno in na tanko, kar se učite, da se bote za svoj odločeni stan dobro izurili, da bote dobri gospodarji, srenjčani, deržavljeni in pred vsem pa dobri kristijani!

Življenje v podobah.

Ni skorej reči na svetu, ktera bi toliko pomenov imela, da se lahko toliko drugim stvarem primerja, kakor življenje ali „neumerjoča duša sklenjena s telesom“. Veliko se je že pisalo o tem in vsakdo je življenje popisoval drugače. V kratkem hočem tu opomniti in razložiti nekoliko bolj navadnih primer in podob. Dá se življenje primeriti prvič sanjam (ali snu). Človek počiva v spanji, duh pa se sprehaja po livadah neznanih in vmišljenih svetov. Sanja se mu, kako se mu dobro godí, kako zmiraj v časti napredva, kako se mu vklanajo; ne vidi pa v svoji mogočnosti nevošljivosti, ktera ga spodkopuje in ravno, ko ima na zadnjo stopnjo popolnamosti stopiti, se spodtakne in tu vidi svojega naj večjega prijatla, ki se mu posmehuje in ga zaničuje. Zgrabi ga jeza, v prah misli podreti sovražnika, kar vidi, da so mu perute postrizene, da mu je oblast odvzeta. Tiha tuga se vname v njem in misli si življenje končati, kar se prebudi. Vse vmišljevano časti in neznane kraljestva zginejo spred njegovih očí. — Tako hrepení marsikdo v svojem življenji vedno le po časnih časteh, in ne pomisli, da pride čas, ko bo vse minulo. Le malo skerbi tukaj za lepo in mirno življenje, in poteguje se večidel za veše zemeljske sreče.

Ali ko pride ura ločitve, ko poterka neusmiljena smert na vrata njegovega življenja, ko mu zadnji znoj stopi na čelo, ko serčna žila omagovati začena, zdaj še le se prebudi iz prijetnih sanj svoje domišljevané pozemeljske časti, in toliko hujše ga peče vest, ko vidi pred sabo le brezno večnosti, za sabo pa življenje s praznoto doveršenih let. Bravec, misli si pred sabo daljno puscavo! dokler tvoje oko seže, jo obnebjé obmejuje in pesek in prah pokriva; le redko tu in tam vidiš kako zelenjavo ali oazo, ktera kaže še življenje v natvori. Nasproti si zopet misli planjavo in rodovitno polje, polno zorečega žita in zelenih trat. Pogosto nahajaš tukaj vasi, terga, mesta; vse živi, vse se veseli življenja. Visoke, z gostim lesom porasene gore obmejujejo mali raj in preskerbujejo planjavo s potrebno vodo. Solnce zlatí s svojimi žarki podobo, in hladni vetrič rahlo pripoguje polno klasje in mirno šumlja po gojzdi. Tukaj vidiš podobe, na kterih se kaže značaj življenja. [Prazno in ostudno je serce človeka, kterega hrepenenje je le nečimurna čast, kteri s plajšem mogočnosti pokriva svoje divje strasti in svoje slabo nagnjenje, ne da bi ga krotil, še le redí in kalí ga v hudobiji, kakor v ognji kovač kalí železo. Serce pohlevnega in dobrega je redki sad, kterega življenje rodi, ako ne gospodarijo strasti in hudobne poželenja.

Druga primera življenja so letni časi. Pride zaželená spomlad, mlado in staro hití v prosto podnebjé, sprehaja se in raduje vstale natvore. Vse začne gibati in živeti. Rožice vzdigujejo nežne glavice iz zemlje in kmali priletí metuljček, kteri veselo pozdravi perve pomladanske cvetlice. Drevesa zopet ozelenijo in krasno cvetje jim daje praznično obleko. Novo življenje se začne, novo delo nastopi. Ali vedno hujše pripeka solace in svoje žarke vedno bolj naravnost pošilja na zemljo, tako da vročina nastane, ki mami ljudi in živino. Toda pridnost človekova tudi to premaga; v potu svojega obraza si mora človek skerbeti za vsakdanje potrebe. Zopet odjenja vročina in z veselím obrazom se ozira človek po delu, ktero se mu tako obilno povračuje. Prišel je čas žetve in z njím čas spravljanja in zimske zaloge. Življenje zopet posahuje in pred, ko se človek zavé, mu zima zapre natvorno djanje in ga podviza v pohištva. Pač srečen je, kteri v zimskih dnevih na gorkem sedí, in si mirno krepcá nove moči za prihodnje leto! Tako je tudi življenje otroku le spomlad; raduje se v svojem otročjem razumu

brez resnih misli na prihodnost. Ali deček in deklica odraseta, in vidimo resnega mladenča in sramožljivo devico. Mladeneč pogleda z bistrim umom v prihodnost in spozná, da prišel je zdaj čas dela in terpljenja. Ali le kratko terpi težavno delo, ker kmali se prikaže sad njegove omike. Jesen nastopi, v kateri je mladeneč postal čverst možak in devica nevtrudljiva gospodinja. Toda tudi tukaj še ni delo pri kraji. Treba je pridelke pospraviti v shrambe, ker starost je pred durmi. Lasje se belijo, moči vterpnejo in telo se šibi. Bližajo se dnevi sivega starčka in nekdanji otrok je dočakal zime v svojem življenji. Prišel je čas, ko se starček mirno poda v pokoj; blagor mu, ker mu ni sila po zimi delati ter sebe in sosede nadlegovati s svojo revščino!

Spet druga primera človekovega življenja bodi drevo. Pridni vertnar vsadi zerno v dobro in mehko zemljo. Kmalu se prikaže zel, ktera v kratkem korenine požene in steblo naredi, ki je kaka šibica. Zopet se ga vertnar loti, ga presadi v boljšo zemljo, ga cepi in obreže, da boljši sad rodi. V malo letih postane šibica deblo, in peresca poženo vejice. Spomlad ga ozeleni in ovenča z lepo belim cvetjem. Za spomladjo nasledva poletje in jesen. Drevo rodi v tem času lep sad in dozori. Vertnar zagleda drevesce in vesel odterga prvi sad, da ga pokuši, kakšen slad ima in koliko povračilo bo donašalo. — Tako se tudi starši veliko, veliko prizadevajo, da bi otroke zredili v strahu božjem in pripravne za delo. Pokaže se sad izreje kmali: Že mali otrok s pokorsčino ali uporom razodeva svoje notranje nagnjenje. Bolj na tanko pa se sad razvidi še le takrat, ko otrok dorase in samostojin postane. Zdaj še le vidi širjavo, po kateri bo hodil na svetu in polje, ktero bo obdeloval. Pride na razpotje in mora se podati na desno, ali na levo. Tukaj pokaže človek svoje dobro ali slabo nagnjenje. Če si je izvolil pravi del, bo malo terpel; pridnost in delavnost ga bote pripeljale v deželo sreče. Gorje pa tistemu, kateri se na razpotju oberne na levo, ker vedno bo imel terpeti, in bo vendar večno nesrečen. Ali kakor drevo s časom hirati začne in se naposled celó posuši, tako tudi naj čversteji možak svojo moč zgubi in se primikuje bližej grobu. Zadnja ura še le marsikterega pripelje k spoznanju, toda prepozno; njegove hudobne dela najdejo gotovo kazen in zadnji trenutek na tem svetu mu vest ogreni z ojstro sodbo.

(Dalje prti.)